

Rolsø kirke og kapel

Vilfred Friborg Hansen

Et af de mest stemningsfulde steder på Mols er området med det lille Rolsø kapel og den omgivende kirkegård, der ligger lige op til Kalø Vig og med udsigt ind over Mols og ud over vigen til Kalø Slotsruin.

Kapellet og kirkegården gemmer på en spændende historie, der hænger nøje sammen med herregården Rolsøgård mod syd og Vrinnens by lidt længere mod nord.

Lad os begynde historien med at slå fast, at Rolsø kapel er de sidste rester af den gamle nu nedbrudte Rolsø kirke, der eksisterede til 1907. Og at denne kirke hørte under den nærliggende herregård Rolsøgård og indtil 1696 var midtpunktet i den i netop det år nedlagte landsby Rolsø. Eller Roelse, som man oftest skrev navnet dengang.

Dermed er scenen sat til at fortælle historien. Den vil vi lade begynde i 1175, hvor man mener, at Rolsø kirke blev bygget, i øvrigt sammen med nabokirken i Knebel, som den også delte præst med. Den bestod dengang, som de fleste middelalderlige kirker, af skib og kor opført i kampesten. Senere blev skibet forlænget og der blev tilføjet et tårn mod vest og et våbenhus mod syd. Tårnet var efter normal djurslandsk skik et såkaldt styltetårn, der stod med åben midte, som på stylder. Midt i 1600-tallet lod Rolsøgaards ejer Hans Skade et gravkapel i bindingsværk tilbygge på sydsiden af kirkens kor, og han blev selv begravet under gulvet i kapellet, mens en gravskrift over ham og hans hustru blev indsat på kapellets ydervæg¹.

Kirken skal arkitektonisk have lignet kirken i Knebel, og da den står endnu, kan vi altså gå til den, hvis vi vil danne os et indtryk af Rolsø kirkes udseende. Også Rolsø kirkes inventar kan vi få at se i dag, nemlig i Vrinnens kirke – forklaring følger...

Rolsø kirkes bygningshistorie adskiller ikke kirken fra andre kirker i dette land. Det gør sagnene om, hvorfor Rolsø kirke kom til at ligge højt på den naturskønne beliggenhed på det yderste næs heller ikke. Lignende sagn kendes fra mange danske kirker. I Rolsø fortæller sagnet, at byggeriet blev påbegyndt på den nærliggende eng "Kløkkerholm", men hvad håndværkerne fik gjort færdig om dagen, det rev troldene ned om natten. Så besluttede sognets beboere at få kirkens beliggenhed fastslået af højere magter. De bandt to kvier sammen i skumringen, og hvor de ville blive fundet næste morgen, skulle kirken bygges.

---

¹ Finn Rasch Pedersen 1987 s. 36

Næste morgen lå de to kvier fredeligt og sov på det sted, hvor kirken derefter blev opført. Som det er blevet bemærket, må kvierne have haft sans for naturskønhed, for noget smukkere sted kunne de ikke have valgt. Nu var tanken bagved selvfølgelig, at det var Vorherre selv, der gennem kvierne viste, hvor han ønskede kirken opført, så æren bør retteligt tillægges ham.

Vi kan så i en mere prosaisk tid tilføje, at kirkens placering er ganske naturlig. Kirkerne blev nemlig oftest opført på et højt beliggende sted i eller ved landsbyen for at fremhæve kirkens ophøjede status og for i det daglige at markere, at her var landsbyens hellige samlingspunkt. Med placeringen på næsset kom Rolsø kirke netop til at ligge lidt hævet over landsbyen og sogneboerne. Sagnet om kvierne skal sikkert illustrere, at en kirke ikke skal opføres på en lavtliggende eng, men være højt placeret i forhold til landsbyen.

Både Rolsø og Knebel var indtil 1551 annekssogne til Tved, men netop dette år flyttede præsten til Rolsø, måske i forbindelse med at Knebel og Rolsø blev et selvstændigt pastorat? I begyndelsen af 1600-tallet ved vi dog, at præsten boede i Knebel, og at den gamle præstegård i Rolsø var blevet anneksgård til præstegården i Knebel.

Kirke og herregård: det gamle kirkegårdsdige er bevaret, her med kik til Rolsøgård i baggrunden. Foto VFH 2020.

Herremand og præst

Forholdet mellem præsten og herremanden på Rolsøgård var ikke altid lige godt. Værst var det åbenbart i 1600-tallet, hvor Albert Jensen var præst i Knebel og Rolsø sogne i ikke mindre end 56 år, fra 1614 til 1670. I den første del af hans embedsperiode hed herremanden på Rolsøgård Hans Skade, og historien går, at når Albert Jensen skulle bede i kirken for først kongehuset og derefter herremanden med familie, kom bønnen til at lyde: "... og for velbyrdige herre Hans Skade og hele hans skadelige familie".

Herremand og præst har dog sikkert delt vilkår i de vanskelige krigsår i 1600-tallet. Tyske tropper trængte op i Jylland i 1620'erne, og svensken stod i landet både midt i 1640'erne (Torstenssonfejden) og sidst i 1650'erne (Svenskekrigene), og beliggenheden ved vandet gjorde både Rolsøgård og præstegårdene udsat. Albert Jensen, på dette tidspunkt provst i Mols Herred, skriver i herredsbogen fra 1661, at præstens anneksgård i Rolsø "haver været øde siden Kejserens Folk var herudi Landet²", hvormed han sikkert hentyder til "Kejserkrigen" 1625-29 – Christian IV's skandaløse deltagelse i Trediveårskrigen, hvor de kejserlige tropper besatte Jylland i krigens sidste to år. Provsten kan også fortælle, at han i 1643 var fordrevet fra sin præstegård i tre uger – her hentydes der til Torstenssonfejden 1643-45, der bragte svenske tropper op i Jylland.

Man oplevede også, at de polske og brandenburgske tropper, der under svenskekrigene 1657-60 skulle hjælpe danskerne, ikke var stort bedre end svenskerne, når det gjaldt plyndringer og ødelæggelser.

Albert Jensen var gift to gange, og et epitafium med ham og begge hans koner kan i dag ses i Knebel kirke.

Landsbyen Rolsø forsvinder

I 1693 var det slut med "Skaderne" på Rolsøgård, der dette år blev købt af byfoged Hans Jakobsen i Ebeltoft. Han var ikke hvem-som-helst, som byfoged havde han både borgmester- og politimyndighed, og da han yderligere var amtsforvalter for Kalø Amt, havde han tætte forbindelser til den indflydelsesrige amtmand Chr. Gersdorff på Iisgaard og til den enevældige konges administration. Han var en ivrig støtte for Jørgen Arenfeldt på Rugård, der i disse år havde travlt med at anklage en række kvinder for at være hekse og få dem brændt på bålet.

Efter købet af Rolsøgård opgav Hans Jakobsen sit hverv som byfoged i Ebeltoft og flyttede til sin nye herregård på Mols. Her indså han meget hurtigt, at det ville være en fordel at få landsbyen Rolsø nedlagt og få jorden lagt ind under herregården.

Det burde ikke kunne lade sig gøre, for det var netop få år tidligere i forordning af 1682 og tre år senere bekræftet i Christian V's Danske Lov, at "ingen landsbyer eller bøndergårde må ødelægges

---

² Finn Rasch Pedersen 1987 s. 8

for at forbedre sædegårdes avl³". Men på grund af de mange indflydelsesrige forbindelser lykkedes det Hans Jakobsen på forbløffende kort tid at få tilladelsen, næsten før han havde søgt. I 1695 var landsbyen Rolsøs skæbne beseglet.

Men heller ikke denne gang var der helt enighed mellem præst og herremand. Pastor Varberg havde god grund til at være utilfreds, for med landsbyens nedlæggelse mistede han sine tiendeindtægter. Striden mellem præst og herremand blev indædt og bitter, og det endte med, at biskoppen måtte mægle. Det endte med et forlig i 1696, hvor Hans Jakobsen måtte betale præsten kompensation for de mistede tiendeindtægter. Desuden skulle han lade være at nedrive landsbyens to huse, så de kunne skaffe ly for præstens vogne og for kirkegængerne i "ondt vejr". Til gengæld gik pastor Varberg med til, at også hans anneksgård i Rolsø kunne nedlægges og jorden lægges ind under Rolsøgård sammen med de øvrige gårdes⁴.

Straks efter gik Hans Jakobsen i gang med at nedrive landsbyen Rolsøs syv gårde samt præstens anneksgård og lægge deres jord ind under hovedgården.

Rolsø kirke omkring århundredskiftet 1900. Portindgangen forrest samt våbenhuset står på samme sted i dag. Molsarkivet.

³ Finn Rasch Pedersen 1987 s. 3 - 4

⁴ Finn Rasch Petersen 1987 s. 21 – 23.

Forlig eller ej - trakasserierne mellem præst og herremand fortsatte. F. eks. når løse kreaturer forvildede sig ind på den enes eller den andens mark.

Rolsø kirke isoleres

Tilbage i ensom majestæt stod Rolsø kirke. Sognets menighed måtte altså fortsat søge til Rolsø kirke for kirkelige handlinger.

Landsbyen Rolsøs indbyggere har sikkert ikke været tilfredse med deres landsbys forsvinden, men det har næppe optaget Hans Jakobsen meget, og der er ikke overleveret noget om det i historien. De små i samfundet havde ikke mæle dengang, hverken i deres samtid eller eftertid.

Landsbyens forsvinden og kirkens noget ensomme beliggenhed derefter gav måske heller ikke anledning til de store protester fra sognets øvrige beboere – ret beset var der jo ingen ændring i deres adgang til kirken. Afstanden var jo den samme.

Rolsø kirkes indre omkring århundredskiftet 1900. Alter og prædikestol overførtes til den nye kirke i 1907, men alteret førtes senere tilbage til Rolsø kapel. Prædikestolen er endnu i Vrinners, men i restaureret og ændret skikkelse. Molsarkivet.

Vejen forbi kirken og Rolsøgård var dengang hovedfærdselsåren fra Kalø og mod syd ud på Mols. Datidens landeveje fulgte næsten altid kysten – søvejen var den mest benyttede adgangsvej videre ud i verden, og det følte tryggest at færdes i nærheden af den. Men med den stigende landevejstrafik i 1800-tallet flyttedes vejene mange steder op i landet, hvor der var tørt og bedre egnet til opbygning af et stabilt vejsystem.

Det skete også på Mols, hvor den nye landevej mellem Vrinners og Knebel blev en realitet. Og dermed blev Rolsø kirke pludselig ganske isoleret fra hovedvejsnettet på Mols. Dertil kom, at den nye landevej medførte, at ikke alene Knebel mod syd, men også den hidtil forholdsvis upåagtede landsby Vrinners mod nord udviklede sig til en handelsby med et stigende indbyggertal. Loven om næringsfrihed i 1857 havde taget monopollet på handel fra købstæderne, så der nu udvikledes en række nye mindre handelsbyer mellem købstæderne. Størstedelen af Rolsø sogns 466 indbyggere (1901) boede med andre ord et par kilometer fra deres kirke, i en tid, hvor kun gårdmændene kunne køre i kirke i hestevogn, mens andre måtte benytte ”apostlenes heste”.

Bedre blev det ikke af, at sognet sidst i 1800-tallet gennemlevede en indremissionsk vækkelse i kølvandet på den tragiske drukneulykke på Knebel Vig i 1888, hvor otte unge mænd mistede livet i kådhed efter en fest med rigelig indtagelse af alkohol. Pastor Hauch, der var præst i Knebel-Rolsø sogn fra 1888 til 1900, stillede sig i spidsen for vækkelsen i sognet. Det gav både anledning til en ivrig kirkegang og til opførelse af et missionshus i Vrinners i 1899 (det nuværende beboerhus). I missionshuset kunne man ud over almindelige møder også holde andagt, men det kunne naturligvis ikke erstatte kirken helt.

Vrinners kirke

Mødeaktiviteten i missionshuset kunne derimod også give anledning til samling om at få løst problemet med den fjerntliggende kirke. Ved et møde i missionshuset i 1903 skar man igennem og vedtog at arbejde for at få den gamle kirke nedlagt og en ny opført i Vrinners.

Ved et ihærdigt og stædigt arbejde fra præst og menighed lykkedes planen, og i september 1907 kunne den nye kirke i Vrinners, der var tegnet af den kendte arkitekt Frimodt Klausen fra Aarhus, indvies. Det meste af inventaret til den nye kirke, som f.eks. alter, døbefont og prædikestol, blev hentet fra den gamle Rolsø kirke.

Vrinners kirke, foto VFH 2011.

Den smukke granitdøbefont er udsmykket med tovsnoninger, bladranker og menneskehoveder. Der skal i forbindelse med flytningen i 1906 være konstateret rester af en oprindelig sort og rød staffering. Prædikestolen er i renæssancestil og fra 1664. Også de sengotiske alterstager med spor efter tre løver, samt det sydtyske dåbsfad med bebudelsen, fra ca. 1575, stammer fra den oprindelige Rolsø kirke⁵.

Granitdøbefonten i Vrinners kirke stod oprindeligt i Rolsø kirke. Den er af nogle fejlagtigt blevet tillagt den store djurslandske stenmester Horder på grund af tovsnoningerne øverst. Foto VFH 2011.

⁵ Den sengotiske alterstige er en af flere af en prototype, der er bevaret i flere af Djurslands kirker. Alterstagerne "bæres af tre løveskikkelser, hver med en kugle mellem forpoterne. Lysets symbolik er klar og understreges her yderligere ved løvens billede på Kristus som Verdensherskeren (Verdens Lys)". Holsting 1994 s. 109.

Rolsø kapel med klokkestabel. Lærer Johansen, hvis gravsten ses i forgrunden, var lærer i Vrinners 1857 - 1897 og var stifter af Vrinners sparekasse. Portrætfotoet i porcelæn utroligt velbevaret. Foto VFH 2010.

Rolsø kapel

Straks efter den nye kirkes opførelse, i december 1907, gik man så i gang med at nedbryde den gamle. Men da sognets afdøde forfædre jo stadigvæk var at finde på Rolsø kirkegård, ønskede mange fortsat at anvende kirkegården. Derfor lod man kirkens våbenhus stå og omdannede den til kapel, med anvendelse af en del af den kendte udsmykning fra den gamle kirke, bl. a. et flot epitafium af fire halvsøjler og en kalksten med indskrift og Hans Skades og hustrus våben. Til erstatning for kirketårnet opførtes en beskeden klokkestabel ved siden af kapellet. Her ophængtes den ene af kirkens to klokker, der var omstøbt i 1892, mens den anden allerede tidligere havde fundet anvendelse som gårdklokke på Rolsøgård. I nordvæggen, der oprindeligt havde stået mellem våbenhus og kirkeskib, isattes to halvbuede jernvinduer, mens døren muredes til.

Portindgangen til kirkegården blev også bevaret, den fremtræder i dag smukt med køreport og låge mellem tre renæssancepiller.

Enken efter Poul Poulsen på Rolsøgård havde i 1880'erne skænket altertavler i tidens lidt sødladne stil til både Knebel og Rolsø kirker. Alterbilledet i Rolsø er en fremstilling af Kristus og barnet. I 1957 fandt man både i Vrinners og Knebel tiden inde til at få en mere tidssvarende altertavle. I

Vrinnere blev det gamle alter og alterbillede overført til kapellet i Rolsø, mens alterbordet i Knebel blev stillet op på loftet og alterbilledet med Jesus i Getsemane ophængt på vestvæggen.

Et fløjalterskab fra ca. 1400 med Kristus og Jomfru Maria i midten, og hhv. en bisp (sikkert den hellige Martin af Tours) og en Skt. Laurentius-figur på de to sider er sandsynligvis nedtaget fra Rolsø kirke allerede efter reformationen, der var imod den katolske helgendyrkelse. De fire figurer fra skabet findes i dag – af uransagelig grunde - på Silkeborg Museum. Et helt tilsvarende fløjalterskab udført af samme billedskærer har været i Rolsøs ”tvillingkirke” i Knebel, men dens fire figurer er endt på Ebeltoft Museum. Figurerne skal være endt på de to museer i begyndelsen af 1900-tallet, takket være en unavngiven – måske fra Silkeborg-egnen? - ”antikvar-interesseret mands indsats”⁶. Måske blev fløjalterskabet eller de fire figurer fundet på den gamle Rolsø kirkes loft i forbindelse med kirkens nedbrydning i 1907-08? Hvorefter man er blevet opmærksom på tilsvarende figurer på Knebel kirkes loft, så disse figurer endte på det lokale museum? Se bilag 2.

Rolsø kirkegård

Dermed er vi fremme ved Rolsø kirkegård og kapels udseende i dag. Da der har været meget få nye begravelser, er de gamle gravsteder bevaret – her ses gravsteder med jernkors helt tilbage fra 1700-tallet og med andre karakteristiske former for gravsten fra 1800-tallet og dertil de helt nutidige gravsteder, så kirkegården fremtræder som et museum for skiftende tiders gravsteder.

Blandt de gravsteder, der stadigvæk passes, dominerer gravstederne for ejerne af Rolsøgård og Rolsøgårds aflæggergård, Aldershvile. Naturligt nok, for som tidligere fastslået, så hænger Rolsø kirkes og Rolsøgårds historie uløseligt sammen. Stort set finder vi alle ejere af Rolsøgård siden

Gamle gravsteder på Rolsø kirkegård. VFH 2010.

⁶ Omtale af fløjalterskabene i Stig Holsting 1994 s. 33, 51, 66, 107-09 og 115. Gengivelse af tegning af de fire figurer fra fløjalterskabet i Rolsø kirke fra samme bog i bilag efter denne artikel.

Poulsen-familiens gravsted. Til venstre den liggende gravsten over Niels Poulsen, død 1830, til højre gravstenen over Poul Poulsen, død 1879. Foto VFH 2020.

1816 på kirkegården i dag. Familien Gersdorff, der ejede Rolsøgård i århundredet forinden, altså i 1700-tallet, havde base på lisaard og fik opført eget gravkapel ved Tved kirke, hvor vi stadigvæk kan se deres kister.

Ca. midt for kirkegårdsdiget mod vest finder vi familien Poulsens gravsted. Den første af familien, Jens Dinesen, købte Rolsøgård i 1816, men omkom ved en tragisk drukneulykke samme sommer. Hans meget flotte gravsten blev bestøttet af Kalø, som han havde i forpagtning, og findes i dag på Bregnet kirkegård, lige øst for kirken.

Efter Jens Dinesen overtog svogeren Niels Poulsen Rolsøgård. Han var landskendt studepranger og kendt for at "kunne veje en stud med øjnene". Hans gravsten er i den gamle stil, der var kendt fra før 1805, hvor det var tilladt at begrave betydningsfulde folk inde i kirken, så den ligger helt fladt med en imponerende gravskrift, der dog knap lader sig læse i dag – men som er tydet i 2008, hvor det var på tale at restaurere den. Se bilag 1 med resultatet.

Til højre for Niels Poulsens grav finder vi sønnen Poul Poulsens, der er i mere velkendt traditionel stil. Poul Poulsen gik i faderens fodspor med stude drift og studeprang. Han drev Rolsøgård sammen med broderen Jens, men de købte sammen nabogodset Quelstrup, og Jens slog sig ned der og er derfor ikke begravet på Rolsø kirkegård.

Da Poul Poulsen nærmede sig pensionisttilværelsen, oprettede han en "aftægtsgård" til sig selv lige øst for Rolsøgård og kaldte den "Aldershvile". Ejerne af den finder vi i det velpassede gravsted lige foran, øst for, Poulsen-gravstedet. Ejerne var først Poul Poulsens søn Niels Poulsen med grav i gravstedets nordvestre hjørne, derefter i rækkefølge hans svigersøn Cornelius Schade, dennes svigersøn Viggo Buchtrup og endelig hans søn Erik Buchtrup. Aldershvile ejes i dag af sidstnævntes datter Lise Buchtrup, der bor i Floes og lejer jord og bygninger ud.

Rolsøgård blev efter Poul Poulsen overtaget af datteren Petrea Bolette og hendes mand Kristian Ludvig Hansen i 1878. Deres gravsted ligger lige til venstre for, altså syd for, Poulsen-gravstedet. Det var Kristian Ludvig Hansen, der opførte Rolsøgårds nuværende hovedbygning i 1880.

Aldershviles gravsted. Yderst til højre Niels Poulsens grav, yderst til venstre Erik Buchtrups. Ca. i midten Viggo Buchtrups, yderst til højre for den Cornelius Schades, hvis sten er skjult bag blomsterne. Foto VFH 2020.

Sønnen Poul Hansen overtog Rolsøgård i 1906, først som forpagter, to år efter som ejer. Under ham var det, den gamle Rolsø kirke blev nedbrudt. Efter en brand i 1921 opførte han en ny avlsgård, den nuværende. 1923 solgte han jord til udstykning af ti husmandsbrug, der endnu ligger på Rolsø Mark, de fleste moderniserede af byfolk og med jorden forpagtet ud. Poul Hansens grav finder vi i et lille indelukke nordvest for Aldershvile-gravstedet.

Det må være Cornelius Schade, der i 1911 opsatte denne sten over en af Aldershviles medarbejdere, Niels Jensen Stubbe: "Hans Trofasthed og Flid mod Familien Poulsen fra hans niende Aar satte ham dette Minde". Stenen står lige til venstre, når man træder ind på kirkegården. Foto VFH 2020.

Maren og Poul Hansens ægteskab var barnløst, så med dem sluttede Poulsen-æraen på Rolsøgård. Ny ejer af gården blev i 1927 J. Petersen. Han ramtes af landbrugskrisen i 1930'erne og måtte sælge Rolsøgård i 1938 og købte i stedet "Othiliesminde" af den store handelsmand Frederik Legarth i Rønne og omdøbte den til "Lillerup". Det havde han åbenbart heller ikke det store held med, så han udvandrede til Kenya. Derfor er han den eneste ejer siden 1816, der ikke er begravet på Rolsø kirkegård.

Det er til gengæld hans søn Ulrik Petersen, der kom tilbage til Danmark og fik klarhed over, at man med hans åbenlyse tilknytning til Rolsøgård stadigvæk kan blive begravet på den gamle kirkegård. Så det skete, da han døde i 1994, og hans beskedne grav finder vi lidt sydøst for indgangen til kapellet.

Efter Petersen blev Rolsøgård overtaget af Aarhus' største slagtermester, Anthon Ovesen, med hustru Agnes. Han døde 1944. Efter ham fulgte datteren Edith og svigersønnen Johs. Sørensen. Alles grave findes i familiegravstedet op til kirkegårdsdiget, syd for indgangen til kapellet, med flot udsigt ned til Rolsøgård.

Edith og Johs. Sørensens søn Hans Iver Sørensen

overtog Rolsøgård i 1973. Han solgte gården til nuværende ejer Niels-Ole Jørgen Jensen i 1993, og drev derefter gården videre i 20 år som driftsleder. Han bor nu som pensionist i et af de moderniserede husmandsbrug på Rolsø Mark.

Rolsø kapel i dag

Kapellet står idyllisk midt i det hele. Hvis man går ind i det, ser man straks på modsatte væg alteret med det gamle alterbillede, som i 1957 kom tilbage til Rolsø kapel. Alter og alterbillede med indramning ses på plads i den gamle kirke på billedet side 5.

Bag alterbilledet ser man endnu aftegningen af den dør, der i sin tid har været mellem våbenhus og kirkeskib. Til de to sider af den er der indsat to nye afrundede jernvinduer.

Gravsten over J. Petersens søn Ulrik Petersen, død 1994.

Alter og altertavle til venstre, epitafiet til højre. Alterbilledet er en kopi af Carl Blochs "Kristus og barnet". Originalen er i Holbæk kirke. Foto VFH 2020.

Til højre, på østvæggen, ses et stort epitafium fra den oprindelige kirke. Epitafiet består af fire tætstillede halvsøjler kronet af en brudt gavlf med en trekant i stråleglans; på de to midterste søjler er ophængt to store og to små metalplader med skrift, begge kronet med udsmykning af bladranker – men pladerne er fuldstændig rustne og skriften stort set forsvundet, så det er umuligt at tyde. På billedet af den gamle kirkes indre (se side 5) ses det, at epitafiet oprindeligt har været ophængt på Rolsø kirkes nordvæg op mod koret.

På kapellets sydvæg, den østre side, ses indmuret et kalkstens-epitafium over Hans Skade og hustru Ingeborg Sparre. Epitafiet sad oprindeligt på det nedrevne gravkapels udvendige mur op mod gavlen. Over indskriften på stenen ses begges fædre og mødre våben. Indskriften er Paulus' andet brev til Timotheus, kap. 4, vers 7 – 8, der i den normale bibeloversættelse lyder: "Den gode strid har jeg stridt, løbet har jeg fuldført, troen har jeg bevaret. Så venter mig nu retfærdighedens sejrskrans, som Herren, den retfærdige dommer, vil give mig på hin dag...⁷".

⁷ Den originale tekst fra indskriften på sydmuren er gengivet efter Finn Rasch Pedersen s. 36 i bilag 2.

Epitafiet over Hans Skade og hustru Ingeborg Sparre på kapellets sydvæg. Foto VFH 2020.

Stedet og stemningen

De naturskønne omgivelser, kirkegården med gamle og nye grave, og endelig det lille hvidkalkede kapel og dens klokkestabel er med til at skabe en ganske særegen stemning på stedet.

Stilheden på stedet brydes ind imellem af en begravelse, og i de senere år også af friluftsgudstjenester om sommeren. Dermed er ringen sluttet – der er igen gudstjeneste ved resterne af den gamle Rolsø kirke.

BILAG 1: INDSKRIFTEN PÅ NIELS POULSENS GRAVSTEN:**Gravsten på Rolsø Kirkegård over Niels og Dorthea Poulsen, ejere af Rolsøgård.**

I forbindelse med en brevveksling mellem Søren Erik Dam og familien la Cour i 2008 om restaurering af Niels Poulsens gravminde dækket af "la Cour Fonden", tydede Søren Erik Dam teksten på stenen, der dog ikke blev restaureret.

Herunder
Gjemmes hvad Jorden tilhører
Af Proprietair Niels Poulsen
Til Roelsøegaard
Fød 23. Augustii 1767 i Dalsgaarde som
Søn af Forældrene
Povel Michelsen og Ellen Nielsdatter
Død 28. Marts 1830 og hans trofaste Ægtefælle
Dorthea Poulsen fød Dinesen
F 5. April på Rørbækhougaard, Rørbæk Sogn af Forældrene
Dines Christensen og Kirsten Kiølsdatter
Død 10. April 1834
Disse vore fromme Forældre, kjærlige Opdragere og ædle Forsørgere
Blev ved Forsynets hulde Styrelse i Ægteskab forenede
Paa Lerkenfeldt 13. Julii 1792.
De modtog Forpagtningen af Hovedgaarden Nørlund med underliggende
1. Mai 1799 og vedblev indtil 1. Mai 1817. Under Opholdet der
velsignede Gud deres fælles Fliid og Nøjsomhed, saaledes at de
13. Oktober 1816 købte Hovedgaarden
Roelsøegaard
Med underliggende Gods og Tiende.
Deres Ægteskab blev af Gud velsignet paa Nørlund med 14 Børn
Nemlig 11 Sønner og 3 Døtre hvoraf 8 modtage dem i Evigheden
6 efterladte begræde Tabet af de værdigste
Forældre.
De gik foran, vi følger efter
Fred over deres Støv.
Johannes Evangelium 16. Kap. 22. v.
(Også I sørger nu, men jeg skal se jer igen, og da skal jeres hjerte glæde sig, og ingen skal tage jeres glæde fra jer.)

Hvil sødt I hedenfarne Kjære
Som med ømhed fødte os i Barndoms Aar
Som lod os af Eders Vandel lære
Fliid og Tiid er der til Held til blide Kaar
Vi velsignet huske evig Eder
Paa hvis Grave denne Sten nu freder
Kjærlighed og Taknemmelighed følger de ædle Forældre
Dette Minde af deres efterladte.

Deres datter Ellen Kirstine Poulsen blev gift med Lauritz Ulrik la Cour, Skærsø, og således stammomder til la Cour-slægtens Skærsø-linie. Gravstedet skal ifølge en gammel aftale (eller tradition) vedligeholdes af menighedsrådets midler "til evig tid".

Niels Poulsen havde 2 søstre og en bror. Han døde på en vandring ud i marken, i nærheden af det såkaldte Bjørnehoved.

BILAG 2: INDSKRIFTEN PÅ HANS SKADES EPITAFIUM PÅ KAPELLETS SYDVÆG:

IEG HAFVER STRIDT EN GOD

STRI. IEG FULDKOMMEDE HAABET,

IEG HOLDT TROEN, FREMDELIS ER

RETFERDIGHEDS KRONE BORT

LAGD TIL MIG HVILKEN HERREN

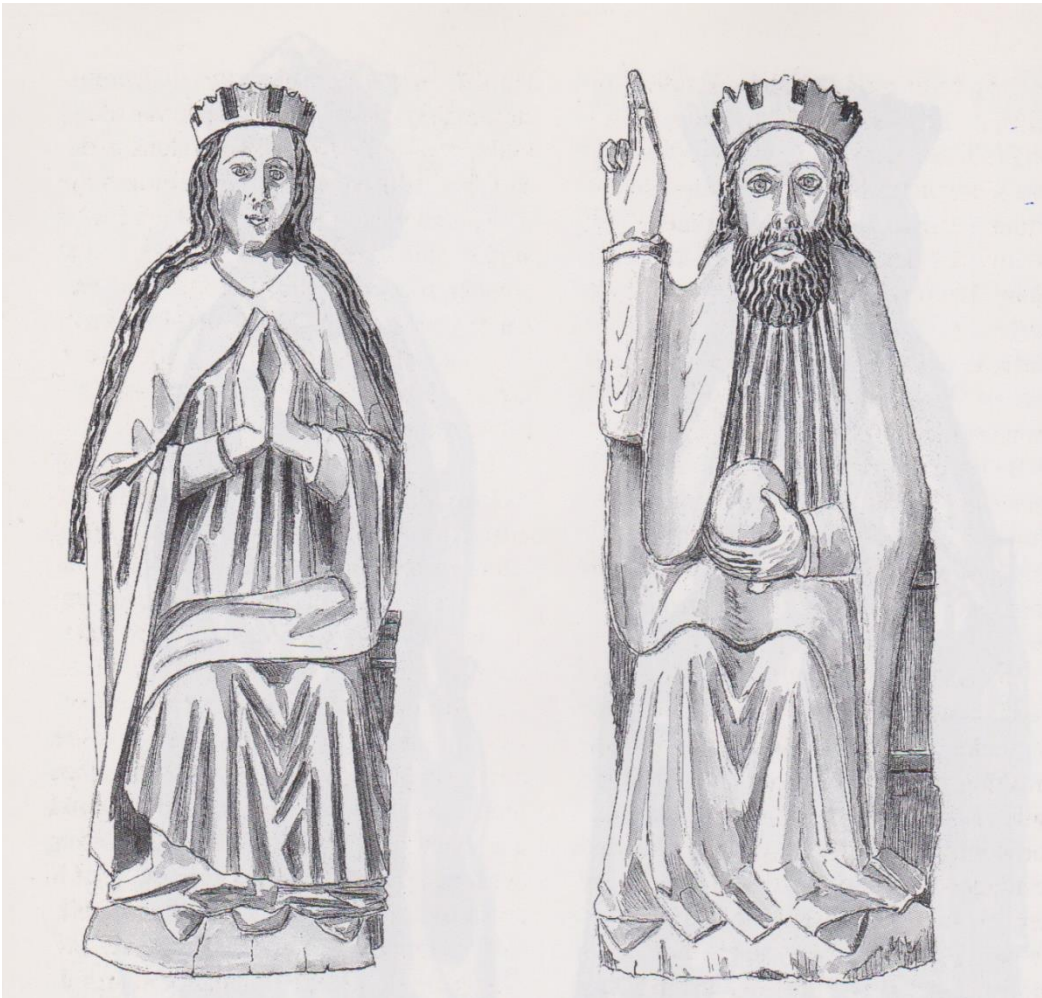
(DE)N RETFÆRDIGE DOMERE SKAL

GIFVE SINE PÅ DOMMEDAG

1648

TIM: 4

BILAG 3: FIGURERNE FRA ROLSØ KIRKES FLØJALTERSKAB FRA O. 1400:

Figurerne fra den såkaldte "nådestol" i midten. Kristus som verdens konge, med jordkloden i den ene hånd, velsigner med den anden hånd sin moder Jomfru Maria til venstre. Sammen har de siddet på Himlens trone og har oprindeligt været omgivet af et gotisk baldakinpletværk.

Fløjalterskabet var normalt lukket, men åbnedes på kirkens festdage. Det er sandsynligvis kasseret efter reformationen, hvor Jomfru Maria- og helgendyrkelse ikke mere var i god kurs.

Det tilsvarende fløjalterskab i Knebel kirke havde også Kristus og Jomfru Maria på nådestolen og en bisp til den ene side. Dog Kristus som den korsfæstede i Gud Faders arme. Til den anden side Skt. Olav, trædende på dragen. De to kirkers fløjalterskabe er klart nok udført af samme billedskærer og er formodentlig helt samtidige. Tegninger og tekstkilde: Stig Holsting 1994, hvor der også er en tegning af de fire figurer fra Knebel kirkes fløjalter (s. 106-07).

Figurerne i fløjalterskabets to sidefløje. Til venstre en bisp, sandsynligvis den hellige Martin af Tours. Til højre Skt. Laurentius, som vanligt i diakondragt, til gengæld lidt usædvanligt ikke med sit martyртеgn, risten, i hånden, men en lukket bog.

Rolsø kirke har sandsynligvis været viet til Skt. Laurentius, måske fordi en hellig kilde mellem Agri og Vistoft bar hans navn og sprang fra "Lauerses Bjerg", d. v. s. Laurentius' Bjerg, i Mols Bjerger. Tved kirke var også viet til Skt. Laurentius. Tegninger fra Holsting 1994.

Litteratur:

"De danske Kirker". Bind 13: Djursland, Randerseggen. Kbh. 1968.

Holsting, Stig: "Guder, aser og Hvide Krist. Tro og kirke på Djursland". Nimtofte 1994.

Pedersen, Finn Rasch: Molsbibliotekets Lokalhistoriske Arkiv 8420 Knebel: Tema nr. 5 om Rolsø sogn og by, Knebel 1987

Petersen, Stig Tang og Hansen, Vilfred Friberg: "Rolsøgaard. En herregård på Mols", i "Folk og Liv" 2016. Rønne 2016.

"Rolsø kirke 1175 – 1908". Pjece fremlagt ved Rolsø kapel. Menighedsrådet u. å.

Trap Danmark. Bind 18, Randers Amt. Kbh. 1963.

Samtaler med Søren Erik Dam, Elsa Holmer og Lisbeth Madsen.

Skrevet af Vilfred Friberg Hansen oktober 2020 i forbindelse med rundvisning på Rolsø gamle kirkegård og kapel 10. oktober 2020.